

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่าแก่เยาวชนที่รัฐบริการให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ที่ระบุไว้ว่าเป็น การศึกษาพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 1)

กระทรวงศึกษาธิการ (2541 ข, หน้า 43) ได้กล่าวว่าภารกิจหลักสำคัญประการหนึ่งของโรงเรียนประถมศึกษาคือ การดำเนินการให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนให้สามารถสร้างเสริมให้นักเรียนให้พัฒนาการทุกด้าน (ทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม) ได้ตามวัยและเต็มตามศักยภาพ บุคลากรสำคัญที่จะเป็นผู้ปฏิบัติภารกิจนี้ให้บรรลุผลคือ ครูผู้สอน ครูที่เข้ามาอยู่ในโรงเรียนแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เจตคติที่มีต่อวิชาชีพ บุคลิกภาพ ความต้องการ ความรับผิดชอบ ความถนัด ความใส่ใจ ฯลฯ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรวมพลังของครูที่มีความแตกต่างกันนี้ ให้สามารถปฏิบัติภารกิจของตน คือการพัฒนาคุณภาพนักเรียน หรือที่เรียกกันว่า การสอนจนประสบความสำเร็จตามภารกิจหลักของหน่วยงานและของสถานศึกษา ในขณะที่เดียวกันมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ โดยการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อสร้างเสริมขวัญ และกำลังใจแก่ครู ให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ และตรงตามความต้องการพัฒนาของนักเรียน ด้วยเทคนิค

วิธีที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาครู คือ การนิเทศภายในโรงเรียนที่เป็นระบบและต่อเนื่องจะช่วยพัฒนาครูให้มีความสามารถในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้น ตอบสนองหลักสูตรมากขึ้น ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมวางแผนพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีความมั่นใจ มีขวัญ และกำลังใจดีขึ้น มีความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงานของตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 45) ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ดังจะเห็นได้จากการกำหนดเป็นนโยบายและมาตรฐานการดำเนินงานอย่างชัดเจนตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) เป็นต้นมา จนถึงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) นอกจากนี้ยังได้ประกาศนโยบายปีทองแห่งการพัฒนาคณาการศึกษาศึกษา พ.ศ.2537 ของกระทรวงศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นโยบายปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ.2539) เพื่อให้ใช้การพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างถาวร ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาคณาการศึกษาศึกษา และการนิเทศ 100% (พ.ศ.2540) เพื่อยกระดับคณาการศึกษาศึกษาและพัฒนากการปฏิบัติงานนิเทศ นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529, หน้า 8) ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนว่า

1. กระบวนการที่สำคัญของการพัฒนากการศึกษาศึกษาได้แก่ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษาศึกษา ซึ่งทั้งสามกระบวนการนี้เป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเน้นกระบวนการนั้น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน จะเน้นกระบวนการหนึ่ง กระบวนการใดเพียงกระบวนการเดียวไม่ได้ จึงถือว่าผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่นิเทศการศึกษาศึกษภายในโรงเรียนด้วย

2. ภารกิจหลักของผู้บริหารโรงเรียน คือบริหารงานที่รับผิดชอบหรือหน้าที่ 6 ประการ ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องนิเทศครู เพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงหรือพัฒนาวิธีสอนให้มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและมีสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของหลักสูตร

3. ภายในโรงเรียนย่อมมีครูที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกัน ดังนั้น ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนย่อมแตกต่างกัน การที่จะลดช่องว่างดังกล่าวผู้บริหารจะต้อง นิเทศภายในโรงเรียน นอกจากจะทำให้ช่องว่างดังกล่าวลดลงแล้ว ยังทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. การปฏิบัติภารกิจใด ๆ ก็ตาม โดยธรรมชาติมักมีปัญหาเกิดขึ้นหากเป็นหน่วยงานใหญ่ ปัญหาย่อมจะมีมากขึ้นและแตกต่างกัน โรงเรียนซึ่งประกอบด้วยครูและนักเรียน ซึ่งมีพื้นฐานต่างกัน การที่จะป้องกันหรือลดปัญหาต่างๆ ให้น้อยลงทางหนึ่ง ได้แก่ การนิเทศภายในโรงเรียนซึ่งผู้บริหาร มักใช้เป็นยุทธศาสตร์สำหรับป้องกันและแก้ปัญหาดังกล่าว

ในส่วนของงานดำเนินการนิเทศภายใน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอนที่บรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้น บุคคลที่มีความสำคัญต่อการดำเนินการก็คือ ผู้บริหาร โรงเรียน ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้การนิเทศภายในดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ ดังที่สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538, หน้า 5) กล่าวไว้ว่า บุคลากรที่เป็นหลักสำคัญที่จะ ทำให้การสร้างระบบนิเทศภายในถาวรประสบความสำเร็จนั้นคือผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้น การนิเทศเพื่อพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนให้เกิดขึ้นอย่างถาวรนั้น จึงควรดำเนินการ กระตุ้น ส่งเสริม หรือสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถจัดดำเนินการได้ด้วยตนเอง

ส่วน สุกานดา ตบนิยางกูร (2539, หน้า 179) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากในการจัดการศึกษา เพราะการศึกษาจะก้าวหน้าหรือล้าหลังขึ้นอยู่กับผู้บริหาร เป็นสำคัญ บทบาทของผู้บริหารมีอิทธิพลไม่น้อยกว่าผู้ที่มีหน้าที่สอน ผู้บริหารที่ดีและมีความสามารถจะมีส่วนผลักดันให้การศึกษาเจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง และมีผลทำให้ทุกฝ่ายมีความตั้งใจ มีความพยายามและทุ่มเทความสามารถในการทำงานตามหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีส่วนสำคัญที่ผลักดันให้การนิเทศภายในบรรลุผลประโยชน์ต่อการปรับปรุง การเรียนการสอนทั้งมวลในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบในด้านการนิเทศการศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนมีดังนี้

1. ช่วยครูแต่ละคนทำการสอนให้ได้ผลดี ส่งเสริมให้ครูมีความเจริญงอกงามในอาชีพ
2. เป็นผู้ประสานงานและให้บริการแก่ครูทุกคนในด้านการสอน คือ ช่วยเหลือครูในด้าน เนื้อหาที่จะสอน วิธีสอน การใช้อุปกรณ์ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการวัดผล

3. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูทุกโอกาส คือ สามารถให้คำปรึกษา แนะนำชี้แจงหรือชี้แหล่งวิทยาการที่เหมาะสมให้ครู

4. ประเมินผลการเรียนการสอน และโปรแกรมของโรงเรียนทั้งหมด

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2541 ข, หน้า 43-44) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา มีหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

1. การนิเทศภายในสถานศึกษา จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ตามขั้นตอน กระบวนการนิเทศ

2. บุคลากรที่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศภายในสถานศึกษาคือผู้บริหารโรงเรียน โดยความร่วมมือของคณะครูในโรงเรียน

3. การนิเทศภายในสถานศึกษา จะต้องสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของครูและของโรงเรียน และสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของครู

4. เป้าหมายสำคัญในการนิเทศ คือ การส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียน ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจหลัก คือการสอน หรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านให้เต็มตามวัยและเต็มศักยภาพ โดยมีหลักสูตรเป็นกรอบกำกับในการจัดกิจกรรมของการเรียนการสอน

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน (2539, หน้า 1-3) ได้กำหนดแผนพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียน ระยะ 3 ปี (2539-2541) และได้กล่าวถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระบบนิเทศภายในโรงเรียนว่า จากการประมวลผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนในสังกัด จำนวน 293 โรงเรียน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2536 พบว่าโรงเรียนในสังกัดส่วนใหญ่จัดการนิเทศภายในยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ ส่วนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จากการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2538 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยยังอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจในบางกลุ่มประสบการณ์เท่านั้น และบางกลุ่มประสบการณ์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงพัฒนา

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำพูน (2540, หน้าคำนำ) ได้สนองนโยบายของทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 เป็นต้นมา และได้จัดอบรมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนทุกโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการนิเทศภายในโรงเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2538 เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนได้นำกระบวนการนิเทศภายในไปดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จากกรณีศึกษาติดตามผลของทางสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำพูนและการรายงานผลของทางโรงเรียน พบว่าโรงเรียนส่วนมากยังดำเนินการนิเทศภายในยังไม่เป็นระบบและต่อเนื่อง ขาดประสิทธิภาพซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ผ่านมาทุกปียังไม่เป็นที่น่าพอใจ และในปีการศึกษา 2541 ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้าคำนำ) ได้กำหนดนโยบายการประกัน 4 อย่าง คือ การประกันโอกาส การประกันคุณภาพ การประกันประสิทธิภาพ และการประกันความปลอดภัย ที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษามีการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความมีมาตรฐานที่ทัดเทียมกัน และได้กำหนดนโยบายการนิเทศ 100% เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา และพัฒนาการปฏิบัติงานนิเทศ โดยมุ่งหวังให้หน่วยงานและโรงเรียนทุกแห่งได้รับการนิเทศอย่างทั่วถึงต่อเนื่องและมีคุณภาพ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เห็นพ้องต้องกันในการดำเนินงานที่จะทำให้อัตราการยกระดับ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม ให้การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีระบบต่อเนื่อง และตรงตามความต้องการพัฒนาของโรงเรียน เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจที่จะเผยแพร่และขยายผล เมื่อโรงเรียนมีความก้าวหน้าหรือประสบผลสำเร็จ ซึ่งจะนำไปสู่การนิเทศภายในได้อย่างถาวรในโอกาสต่อไป ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาการปฏิบัติการตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำพูน ผลที่ได้จะสามารถนำมาพัฒนาการเรียนการสอนของครู ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลกระทบถึงการทำให้เด็กเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานด้านผลผลิตทางการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาการปฏิบัติการตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำพูน

ขอบเขตของการศึกษา**ขอบเขตด้านประชากร**

ประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำพูน ในปีการศึกษา 2541

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาการปฏิบัติการตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน 5 ขั้นตอนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ คือ

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ
2. การวางแผนและกำหนดทางเลือก
3. การสร้างสื่อและเครื่องมือ
4. การปฏิบัติการนิเทศภายใน
5. การประเมินผลและรายงานผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง ลำดับขั้นตอนการดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดไว้ 5 ขั้นตอนตามขอบเขตด้านเนื้อหา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้จากการศึกษาคั้งนี้ อาจสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำพูนต่อไป